

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 6 - Number: 19 p. 115-122, Spring 2022

Oğuz Tansel'in Masal Dünyasına Psikanalitik Bir Yaklaşım* A Psychoanalytic Approach to Oğuz Tansel's Tale World

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1081609>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
27.01.2022

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
19.03.2022

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
29.03.2022

Asya Studies

Abdurrahim Tunç
Öğretmen - Bilim Uzmanı / Millî
Eğitim Bakanlığı,
tuncc.tt@gmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0002-1051-6620>

Şarefettin Yıldızöz
Millî Eğitim Bakanlığı,
srf0021@gmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0003-1475-9686>

* "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Öz

20. yüzyılda Sigmund Freud'un etkisiyle bir bilim hâline gelen psikanaliz, edebî yapıtların eleştirisinde önemli yer tutmaktadır. Freud'un bilinç ve bilinçdışı kavramlarına dayanan bu yöntemle; yapıtlarda yer verilen bilinçdışı yapılar, öğeler ve semboller ortaya konmaktadır. Jacques Lacan, Freudcu psikanalizi yeniden okuyarak psikanalizin nesnesi olarak bilinçdışı göstermektedir. Lacan'ın "Bilinçdışı bir dil gibi yapılanmıştır." savı Lacancı psikanalizin temel noktasını oluşturmaktadır. Freud'un rüya, dil sürçmesi, histerik, saplantılı belirtiler gibi bilinçdışı oluşumlarını, Saussure'un dil bilim kuramıyla sentezlemiştir. Lacan'ın, Saussure'un gösteren ile gösterilen kavramları ile Freud'un bilinçdışı oluşumlarını harmanlayarak yeniden okuması Lacancı psikanalizin en temel noktasını oluşturmaktadır. Halkın ortak hayallerini, arzularını, isteklerini, yaşam algısını yansıtan bir tür olarak masallar, bilinçdışı unsurları çokça barındırmaktadır. Toplumların geçmişten günümüze ürettikleri masalların kaynağında yer alan bilinçdışına itilen bastırılmış duygu, istek ve arzuların varlığı yadsınamaz bir gerçektir. Masalın doğası içerisindeki kurgu, okur tarafından çözümlenmesi gereken simgesel unsurları çokça barındırmaktadır. Semboller, imgeler ve dil bilimsel ifadeler bir nesne arayışı olarak bilinçdışına giden yola işaret etmektedir.

Bu çalışma, nitel araştırma yönteminin veri toplama tekniklerinden olan doküman incelemesi tekniği kullanılarak incelenmiştir. Çalışma kapsamında, Oğuz Tansel'in Altı Kardeşler (1959), Yedi Devler (1960), Üç Kızlar (1963) ve Mavi Gelin (1966) başlığını taşıyan dört masalındaki bilinç ile bilinçdışı unsurların işlerliği ve bilinçdışı unsurlarla bezenmiş iletilerin çocuk okura olan etkisi, Psikanalitik halkbilim kuramı çerçevesinde incelenmiştir. Bu yöntemle masalarda yer alan imge ve semboller çözümlenmiş, toplumsal bilinçaltının yansımaları betimlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Jacques Lacan, Masal, Psikanalitik Halkbilim Kuramı, Oğuz Tansel

Abstract

In the 20th century, under the influence of Sigmund Freud, psychoanalytic theory plays an important role in the criticism of literary works. This method, based on Freud's conscious and unconscious concepts, revealed the unconscious elements and symbols in the works. Jacques Lacan re-reads Freudian psychoanalysis and demonstrates his unconsciousness as the object of psychoanalysis. The argument that it is structured like an unconscious language is the main point of Lacanian psychoanalysis. He synthesized Freud's unconscious formations such as dream, slippery language, hysterical, obsessive symptoms with Saussure's linguistic theory. Lacan's re-reading by blending Saussure's signifier and appearance with Freud's unconscious formations is the most basic foundational psyche. Fairy tales as a genre that reflects the common dreams, desires, wishes and perception of life of the people; contains many unconscious elements. It is an undeniable fact that the suppressed emotions, desires and desires pushed to the unconscious are at the source of the tales that societies have produced from the past to the present. The analysis of the fiction told in the nature of the tale by the reader contains symbolic elements. Symbols, images and linguistic expressions show the way to the unconscious while continuing the object search the study was examined using document analysis, one of the qualitative research methods. Within the scope of this study, the unconscious data of Oğuz Tansel in his four fables titled Six Brothers (1959), Seven Giants (1960), Three Girls (1963) and Blue Bride (1966) were examined within the framework of psychoanalytic folklore theory. With this method, the images and symbols in the tales were analyzed and the reflections of the subconscious of the society were described.

Keywords: Jacques Lacan, Tale, Psychoanalytic Folklore Theory, Oğuz Tansel

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Tunç, A. ve Yıldızöz, Ş. (2022). Oğuz Tansel'in Masal Dünyasına Psikanalitik Bir Yaklaşım. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 6(19), 115-122.

GİRİŞ

İnsanın içyapısını, bastırılmış kişisel korkularını, hayal kırıklıklarını derinlemesine inceleyen psikanaliz; Freud'un etkisiyle edebî yapıtların eleştirisinde büyük yer tutmaktadır.

Freud'a göre bireylerin doyurulamayan istekleri, arzuları beraberinde toplumsal bastırma ve örtmeyi ortaya çıkarır. Bastırılan istekler, arzular tıpkı rüyalarda olduğu gibi kabuk değiştirerek edebî metinlerde, yapıtlarda kendisini ele vermektedir (Moran, 2013).

Toplumların geçmişten günümüze üretmiş oldukları mit ve masalların kaynağında; düş, imge ve sembol gibi psikolojik etmenlerin varlığı yadsınamaz bir gerçektir. Bu düşünceden hareketle halkbilim unsurlarının açıklanmasında ve yorumlanmasında Wilhelm Wunt, Sigmund Freud ve Carl Gustav Jung'un etrafında oluşan okullarda psikanalitik halkbilim kuramı ortaya atılır. Peri masallarını, mitleri simgeleme yöntemi ile yorumlayan Freud ve Jung, halk bilimini kendi öğretilerinin bir parçası olarak değerlendirmişlerdir (Çobanoğlu, 2010). Folklor unsurları dinamik zihinsel süreçlerin, halkın yaşam algısının, korkuların, doyurulmamış arzuların birer simgesidir (Jones, 2009). Psikanalitik yöntem kullanılarak halk bilimi ürünlerindeki örtük anlamlar ile yapısal örüntüler gün yüzüne çıkartılır (Ekici, 2010).

Freud ve Jung'un öncülüğünde ortaya atılan bu yöntemle, halk bilimi ürünlerinin kaynağı düş, imge ve hayallere dayandırılmış; halk bilimi ürünlerini çözümlemede yeni bir bakış açısı inşa edilmiştir. Çocukluktaki bastırılmış cinsel arzuların ve korkuların simgesel kılıklarda, düşlerde ortaya çıktığı ve bastırılan cinsel arzuların uyanıklık hâlinde serbest kalarak rüya ve fanteziye dönüştüğü fikri ileri sürülmüştür (Çobanoğlu, 2010). Freud'un psikanaliz çalışmaları, edebî yapıtlardaki karakterlerin davranışlarının derinliklerinde yatan gizli güdüler ve bunların adlandırılması, yaşama dair anlam arayışının gün yüzüne çıkartılması, karakterlerin rüyalarının yorumlanması ve bu rüyaların olay örgüsüyle paralel olarak ilişkilendirilmesi gibi birçok konuda psikolojik anlamda yapıtların çözümlenmesinde eleştirmenlere yol gösterici olmuştur (Can, 2014).

Jacques Lacan, Freudcu psikanalizi yeniden okuyarak psikanalizin nesnesi olarak *bilinçdışı*'nı gösterir. Lacan'ın psikanalitik kuramının temel noktası "Bilinçdışı bir dil gibi yapılanmıştır." savıdır. Lacan, Freud'un işaret ettiği "rüya, dil sürçmesi, espri, sakarlık, histerik ve saplantılı belirtiler gibi" bilinçdışı oluşumları, Ferdinand de Saussure'un yarattığı modern dil bilimi araçlarıyla, özellikle de *gösterge (signe)* kavramıyla yeniden okur. Gösterge kavramı, gösteren (signifiant: sessel görünüşü) ile gösterilen (signifié: zihinsel temsil, suret) çiftini, bir madalyonun iki yüzü gibi birleştirir. Lacan gösterene en büyük önemi atfeder ve gösterilene gösterenler arasında oyunun bir etkisi olarak kabul eder (Castanet, 2017: 29). Lacan'ın, Freud'un bilinçdışı oluşumlarını Saussure'un dil bilimi kuramıyla yeniden okuyarak eşine rastlanmayan bir biçimde çözümlemesi psikanaliz açısından değerlidir.

Gösterge biliminin öncüsü Saussure, gösterge bilimini "toplumsal yaşamın ortasında göstergelerin yaşamını inceleyen bir bilim dalı" olarak tanımlamaktadır (Uçan, 2006: 35). Roland Barthes'e (1993) göre bir gösteren ile bir gösterilenden kurulu olan gösterge; gösterenler (anlatım) ve gösterilenler (içerik) düzleminden oluşmaktadır.

Mehmet Rifat (1999: 110), anlatıların çözümlenmesinde gösterge bilimin önemli rol oynadığını, "Gerçekleşme biçimleri (el-kol-baş hareketi, yazı, ses, görüntü, vb.) son derece farklı olabilen anlatılar, insanın son derece karmaşık duygu, düşünce, yargı ve yaratımını doğru, aslına ve gerçeğine uygun bir görünümde sunabileceği gibi, bazı durumlarda olgu, düşünce, vb.ni gizleyerek, yalan söyleyip saklayarak, örtterek, kamufle ederek, ironilerle süsleyerek de sunulabilir" sözleriyle ifade etmektedir.

Jacques Lacan da bilinçdışının yapısının gösterenlerin oyunu olarak görür, tıpkı bir dil gibi yapılandığını açıkça öne sürer. Dil bilimsel kendini ifade etme araçlarının bilinçdışı tarafından kullanımı, Lacan'ın bir dil gibi yapılandığı savını kanıtlar niteliktedir.

Lacan "gösteren ile gösterilen" ve "bilinç ile bilinçdışı" arasındaki ilişkiyi şu şekilde göstermektedir (Stephens; Akt.: Can, 2014).

Tablo 1: Gösteren ile Gösterilen ve Bilinç ile Bilinçdışı Arasındaki İlişki

Gösteren (Signifier)	Bilinç (Consciousness)
Gösterilen (Signified)	Bilinçdışı (Unconsciousness)

Bilinçaltı ve bilinç dışı kavramları psikanalizin temel noktası oluşturur. Bilinçaltı, zihnimizde beliren çağrışımları, bazı otomatik davranışlarımızı, bilinç alanında beklenmeyen bir biçimde oluşan belli belirsiz düşünceleri simgeler. Bilinç dışı ise toplum tarafından baskılanan arzuların, isteklerin bilinç alanının dışında tutulmasını ifade eder. Aynı zamanda çocukluk çağının travmatik anıları da bilinçdışının öğeleri olarak değerlendirilir. Nitekim bilinçdışına bastırma, *toplumsal ben*'in ilkel dürtülere karşı kendini koruduğu bir "savunma düzeneği" olarak karşımıza çıkar (Tura, 2010).

Castanet'e (2017) göre bilinçdışı, öznenin bilinçli söyleminin dışında var olan ve eksik kalan bir kısım olarak tanımlanabilir. Geçmişin derinliklerinde bir yalanla üzeri örtülmüş veya sansüre uğratılmış bir kısım olarak bilinçdışı; tüm gizil unsurları gösterenler olan bir düzendir.

Bilinçdışı; rüya, sembol ve dilbilimsel ifadeler şeklinde belirerek "nesne" arayışını sürdürürken dil, ego ortaklığı ile kelimeler dizini oluşturur. Bilinçdışının dil bilimsel ifadeler yoluyla kendini ele vermesiyle Lacan, Freud'un "sosyal etkileşim ile bireyin kendi kendine yetmesi" ve "bireyin kendi olması" savını yeniden gözden geçirir (Can, 2014). Lacanyen psikanalize göre insan ruhunun yapısında her daim beliren bilinçaltı, egonun izah edilebilir zihinsel devinimlerinin yerine geçebilir ve kabuk değiştiren bilinçaltı oluşumlar genellikle dil bilimsel ifadeler, rüyalar veya imgelerle gün yüzüne çıkabilmektedir.

Masallar ve Psikanaliz

Masal anlatımında kullanılan dil, simgesel anlamlar taşıyan bir dildir. Masal dilinin çözümlemesinde bu tip anlamlar taşıyan kelime ve ifadelerin tarihî ve kültürel altyapısını araştırmak ayrı bir gereklilik arz etmektedir (Bilkan, 2001). Halkın ortak bilincini yansıtan masallar, birtakım bilinçdışı veriler sunmaktadır. Masallardaki bilinçdışı materyaller aynı zamanda toplumsal savunma mekanizmalarını oluşturmaktadır. Masalların özüne serpiştirilen toplumun bastırılmış, bilinçdışına itilmiş dürtüleri simgesel ifadelerle masal boyunca kendisini göstermektedir.

Masallar toplumun zihinsel yapılarından izler taşır. Toplum tarafından kabul edilebilir davranışlar zihinsel mekanizmanın bilinç kısmını tanımlarken yasakların, engellemelerin ötedeki duygu durumları bilinçdışını oluşturur. Bilinçdışı mekanizma, kültürün (bilincin) olmadığı veya kontrolden çıktığı durumlarda belirir. Bilinç ve kültür onun gardiyanları ve bastırıcılarıdır (Gezgin, 2007: 26).

Freud, Ernst Oppenheim'in araştırmalarından hareketle rüyalarla masallar bağ kurar ve öncelikle halk öyküleri, masallar ve fıkralardaki rüyaları çözümler. Psikanalistlerin hastalarının rüyalarını çözümledikleri simgesel anlam ile masallarda görülen rüyalarındaki simgesel anlamın örtüştüğüne dikkat çeken Freud, masalların tıpkı psikanalizin yorumladığı gibi yorumlanması gerektiğini ileri sürer. Nitekim rüyaların, arzuların gerçekleştirildiği, gereksinimlerin bir nevi karşılandığı bir başka sahne olarak tanımlanması dikkate değerdir (Cankoçak, 1996). Freud, masal dili ile mitlerdeki sembolik dilin aynı nitelikte olduğunu savunur. Freud, mit ve masalda bastırılmış bilinçdışı unsurlar olduğunu ve bunların rüyalarla olan örtütüsünü açıkça göstermektedir.

Masalın doğası içerisindeki kurgu, okur tarafından çözümlenmesi gereken simgesel unsurları çokça barındırmaktadır. Dil bilimsel ifadeler, imgeler ve semboller, nesne arayışını sürecinde bilinçdışına giden yolu göstermektedir. Çalışma kapsamında Oğuz Tansel'in masal dünyasının okurlara sunduğu dil bilimsel ifadelerin çözümlenmesi ile alanyazınına bu yönde farkındalık kazandıracığı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Oğuz Tansel'in derleme masalları olan Altı Kardeşler (1959), Yedi Devler (1960), Üç Kızlar (1963) ve Mavi Gelin (1966) adlı dört masaldaki bilinçdışı materyalleri Psikanalitik halkbilim kuramı çerçevesinde çözümlenmektedir. Masallardaki bilinç ile bilinçdışının işlerliği, Lacancı yaklaşımla gösteren ile gösterilen bağlamında dil bilimsel ifade ve semboller değerlendirilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak incelenmiştir. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgiler içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217). Belirlenen masallar da doküman incelemesi anlayışıyla çözümlenmiştir.

Çalışma Materyalleri

Çalışmada Oğuz Tansel'in derleme masallarından Altı Kardeşler (1959), Yedi Devler (1960), Üç Kızlar (1963) ve Mavi Gelin (1966) başlığını taşıyan dört masal kitabından seçilmiştir. Bu kitaplara adını veren masallarda da çalışmanın materyalini oluşturmaktadır.

Doküman incelemesi, araştırma konusuyla ilgili bir dokümanın özetini çıkarmak veya açıklamasını yapmaktan ziyade dokümanın içeriğinin bir analizini ve çoğu durumda da belirli bir tarihsel veya çağdaş bağlam içerisinde dokümanda verilmek istenen mesajın, niyetin ve güdünün incelenmesini içerir (Özkan, 2019).

Verilerin Toplanması

Oğuz Tansel'in derleme masalları olan Altı Kardeşler (1959), Yedi Devler (1960), Üç Kızlar (1963) ve Mavi Gelin (1966) başlığını taşıyan dört masalındaki bilinçdışı unsurlar, Psikanalitik halkbilim kuramı çerçevesinde incelenmiştir.

Psikanalitik halkbilim kuramı, Freud ve Jung'un halk bilim ürünlerinin kaynağını toplumsal düş, imge ve hayallere dayandırarak halk bilimi ürünlerini cinsel organ simgesi veya birleşme ögesi olarak açıklayıp çözümledikleri kuramdır (Çobanoğlu, 2010: 165).

Oğuz Tansel'in derleme masalları (Altı Kardeşler, Yedi Devler, Üç Kızlar, Mavi Gelin) şu ölçütler dikkate alınarak incelenmiştir:

- Derleme masallarda yer alan bilinç ile bilinçdışı unsurların işlerliği,
- Lacancı yaklaşımla gösteren ile gösterilen bağlamında dil bilimsel ifade ve sembollerin çözümlenmesi,
- Masallardaki bilinçdışı unsurlarla bezenmiş iletilerin çocuk okura olan etkisi irdelenmiştir.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışmanın verileri doküman incelemesi tekniği ile toplanmıştır. Bu sebeple etik kurul onayı gerektirmemektedir.

BULGULAR

Altı Kardeşler

Masalda ihtiyar bir baba ölmeden önce üç kız üç erkek çocuğuna ve karısına iyi, doğru, hoşgörülü olmalarını ve ilk gelen düniöre büyük kızını, ikinci gelene ortanca kızını, son gelene de küçük kızını vermelerini vasiyet eder. Babanın ölümünden sonra kapının önüne karakuş konar, büyük kıza düniör geldiğini söyler. Aile, babanın vasiyetine uyararak kızı verirler. Sekizinci gün kapıya dayanan bir ayıya ortanca kıza, on altıncı gün kapıda bekleyen bir aslana da küçük kıza verirler. İyi mi kötü mü ettiklerini bilemeyen üç erkek kardeş, annelerinin özleminin de etkisiyle üç kız kardeşi aramaya çıkarlar. Yola çıkan kardeşlerden büyük ve ortanca kardeş, başlarına bir kötülük gelmesinden korkarlar ve geri dönerler. Tek başına aramaya koyulan küçük kardeş, karanlık basamak üzereyken bir konağa girer, on beş on altı yaşında bir oğlan kapıyı açar. Bakar karakuşun götürdüğü kız kardeşi konaktadır, kapıyı açan oğlan da eniştesidir. Ablasının yardımıyla diğer kız kardeşlerini de bulur, hasret giderirler. Yılda bir kez üçü birden analarını ziyaret eder. Babalarının öğüdünü dinleyen, analarını üzmeyen altı kardeş bolluk, mutluluk içinde yaşarlar (Tansel, 2011).

Masaldaki gösteren ile gösterilen ilişkisi ise şu şekildedir:

Tablo 2: Altı Kardeşler Masalında Gösteren ile Gösterilen İlişkisi

Gösterilen	Gösteren
Karakuş	On beş yaşlarında bir delikanlı
Aslan	Aslanlar ülkesi hakanı
Ayı	Periler hakanı
Mağara	Kötülüğün, bilinmezliğin yeri

Lacancı yaklaşımla gösteren gösterilen ögeler bağlamında masaldaki karakuş, ayı ve aslan üç yiğit delikanlıyı sembolize eder. Erkek kardeşlerin kendini bulma süreci, annelerinin üzüntüsünü dindirme ve kız kardeşlerinin yaşamından haberdar olma isteği ile başlar. Yola çıkan kardeşlerden büyük ve ortanca kardeş, türlü tehlikelerin çıkış noktası olan mağaraya varırlar. Başlarına bir kötülük gelmesinden korkarlar ve geri dönerler. Mağaranın göstereni kötülük ve bilinmezliktir.

Masal boyunca hiçbir karakter değişim ve gelişim göstermezken, masaldaki her bir gösteren farklı bir gösterileni ifade etmektedir. Altı kardeş, anne ve babalarının nasihatlerine uyararak mutluluğa, huzura erişirler.

Yedi Devler

Masalda balıkçı yeşil sulara bir denizkızı ile karşılaşır. Denizkızı, balıkçının ağıyla üç balık tutacağını, balıkları padişaha götürdüğünde balıkların ağırlığınca altın alacağını söyler. Ancak bir daha balıkçılık yapmamaya yemin ettirir. Bir zaman sonra karısının ısrarıyla yemini bozarak ağını yeşil sulara atar. Bunun üzerine denizkızı kendisini kesmesini, parmağındaki yüzüğü karısına vermesini ister. Bu yüzüğün kaşından kan damlarsa gurbete giden oğlunun öldüğünü bilsin der. Balıkçı karısına yüzüğü verir vermez oracıkta ölür. Babasının ölümüne üzülen büyük oğul gurbete çıkar. Yolda karşılaştığı ihtiyar bir adam, ne zaman başın darda kalırsa “Ey Hızır yetiş” de diye öğüt verir. Dağ başında bir konağa varan oğul, yedi devin kaçırdığı Cinler Ülkesi padişahı kızına gönül verir. Yedi devle güreş tutan oğul, her defasında “Ey Hızır yetiş” deyip bir devi savurur. Cinler padişahı ise kızının bu oğlanla evlenmesini istemez, her defasında sürüyle askeri oğlanın üzerine salar. “Ey Hızır yetiş” sözüyle tüm askerleri öldüren oğul, bir cin azmanı karşısında sihirli sözleri söylemeyi unuttur ve başı kesilerek öldürülür. Denizkızının kehaneti gerçekleşir, yüzükten kan damlar. Oğlunun öldüğünü anlayan anne yollara düşer, oğlunun ölüsünü bulur. Oğlanın sol ayağının bulunduğu yerden çıkan sihirli bir suyla oğlunu diriltir. Cinler Ülkesi padişahını türlü oyunlarla yenen oğul, padişah kızıyla evlenir ve muradına erer (Tansel, 2011).

Masaldaki gösteren ile gösterilen ilişkisi ise şu şekildedir:

Tablo 3: Yedi Devler Masalında Gösteren ile Gösterilen İlişkisi

Gösterilen	Gösteren
Denizkızı	Bilinçdışının nesnesi, kehanet
Sihirli Yüzük	Kendini gerçekleştiren kehanet, ölüm
‘Ey Hızır Yetiş’ sözü	Kurtuluş, tılsımlı güç
Cinler Padişahı	Merhametsiz baba
Cin Azmanı	Doğaüstü güç
Sihirli Su	Hayat suyu

Lacancı yaklaşımla “gösteren ile gösterilen” ilişkisi bağlamında masalda ‘kendini bulma, yaratma’ sürecinde olan balıkçının oğlu için denizkızı bilinçdışının nesnesi konumundadır. Kehanetin gerçekleşmesi sonucu arayış içerisinde olan balıkçının oğlunun vardığı “Cinler Ülkesi” ve “konak” mekânları bir gösterenler dizinini sembolize eder. Masalda kendini gerçekleştirme yetisi, evlilik ile ilişkilendirilmiştir.

Üç Kızlar

Oğuz Tansel'in Üç Kızlar masalında çocukları olmayan yoksul bir çiftin arka arkaya üç kızı birden olur. Ancak önce anaları, çok geçmeden babaları ölür. Bu üç kızın büyüğü babasının işini tutar ve kuyudan su çıkarıp satar. Bir gün sokakta bir bakıcı (falçı) görürler ve kendileri için de baktırırlar. Falçı büyük kıza, senin kısmetin kuyu dibinde, ortancanın bir mezarlıkta, küçüğü de şaklabanlıkla olacak, der. Günün birinde su kovağını kuyuya düşüren büyük kız kovayı almak için kuyuya iner, yer altında altın bir merdiven görür. Altın merdiveni izleyerek büyük bir havuzu olan konağa girer. Konakta eşini bir dev ile aldatan beyin karısını gören büyük kız, beye bir mektup yazarak olanları anlatır ve beni bulmak istersen yeryüzümdeyim, der. Tablacı yardımıyla kızı bulan bey, kızla evlenir. Kendisini aldatan karısını kırk katırın kuyruğuna bağlatıp dağlara salıverir. Ortanca kız da kendi kaderini bulma yolunda, yollara düşer. Bey oğlunun, kötü niyetli bir doktor tarafından tutsaklığına şahit olur. Vardığı bir mezarlıkta bir atlının mezardan genç birini çıkarıp mavi ışıklı bir şişeden su serptiğini görür. Her gece gizlice mezarı açıp istediklerini yapıp yapmayacağını sorar. O da ‘yapmayacağım’ deyince şişesinden su serpererek genci tekrar uyutur. Bu durumu ortaya çıkaran ortanca kız Beyoğlu ile evlenir, doktor ise darağacında sallandırılır. Küçük kız da evlerinin kapısını çektiği gibi düşer yollara. Vardığı bir şehirde yedi yıldır gülmez konuşmaz padişah oğlunu dokuz ay on günde konuşturacağını iddia eder. Eğer konuşturamazsa idam edilecektir. Sayılı gün tez geçer, son gece oğlanın görünmez bir kapıdan geçip peri kızıyla buluştuğunu görür. Peri kızını kovalayıp büyüğü bozar ve oğlanla evlenir (Tansel, 2011).

Masaldaki gösteren ile gösterilen ilişkisi ise şu şekildedir:

Tablo 4: Üç Kızlar Masalında Gösteren ile Gösterilen İlişkisi

Gösterilen	Gösteren
Dev	Kötülük, ahlak dışılık
Altın Merdiven	Bilinçdışına açılan yeni bir kapı
Mavi Işıklı Şişe	Sihirli su, zehir
Peri Kızı	Büyü yapan kötü kız
Doktor	Çıkarıcı, hilebaz
Mektup	Gerçeği açığa çıkaran, haber

Bilinç ve bilinçdışının işlerliği, Lacancı yaklaşımla gösteren gösterilen öğeleri bağlamında incelendiğinde; kuyunun dibinde yer alan “altın merdiven” bilinçdışına, gizemli bir dünyaya açılan kapı konumundadır. Kadının Bey’i aldattığı kişi olan dev ise kötülüğü, ahlak dışılığı ile tiksinti uyandıran bir nesne konumundadır. Masaldaki gösteren ile gösterilen ilişkisi, bilinçaltının dil ile nasıl yapılandırıldığını göstermektedir.

Düş, imge ve hayallerle çevrelenmiş masalda, kimsesiz kalan üç kızın kendi kendine yetme çabası ile kendi talihlerine ulaşma aracı olarak falcıyı seçmeleri dikkat çekicidir. Kendileri için baktırdıkları fal, ‘kendini bulma’ sürecini de başlatmaktadır. Kızların ‘kendi kendine yetme’ durumu evlilik ile bağdaştırılır. Büyük kızın kuyunun dibinde gördüğü altın merdiven, bilinçdışına açılan bir kapıdır; konak ise bilinçdışının kendisidir. Issız bir mağarada eşini bir ‘dev’ ile aldatan beyin karısı, kırk katırın kuyruğuna bağlanarak cezalandırılır. Toplumsal bilinçaltında günahlar her zaman aynı şekilde cezalandırılır, cezalandırılan kadındır. Beyin karısının kocasını aldattığı kişinin ‘dev’ olması ve cezalandırılmaması dikkat çekici diğer bir durumdur. Toplumsal algı içerisinde aldatmak kötüdür, ahlak dışıdır ve bu durum ‘dev’ ilişkilendirilmiştir.

Masal boyunca hiçbir karakter değişim ve gelişim göstermezken masaldaki her bir gösteren farklı bir gösterileni ifade etmektedir. Saf ve iyi niyetli olan üç kız karakter, dönüşüm geçirmezler.

Mavi Gelin

İlsiz mavi yerde çocuğu olmayan bir padişahın yıllar sonra çocuğu olur. Çocuk bir başına kente inecek yaşa gelir, dolaşmaya çıkar. Kentte “Benimle iki konaklık yol gidene bin altın vereceğim!” diyen ihtiyar bir adamın teklifini kabul eder, yola düşerler. Bir dağın başına çıkan oğul, kartal yuvasındaki inci, mercan tüm mücevherleri aşağıya, yaşlı adama atar. Sahtekâr adam mücevherlerle çocuğu dağın tepesinde bırakıp kaçar. Yedi gün yedi gece bu dağın başında kalan çocuk, bir doruktan inmeyi başarır. Elini yüzünü yıkadığı pınar başında mavi bir delikanlıya dönüşür. Uzaklardaki bir konağa sığındığında farklı bir düş ülkesinde olduğunu anlar. Konağın sahibi, bu ülkeden diğer dünyaya geçişin olmadığını söyler ve çocuğu himayesine alır. Günün birinde konakta açılması yasak olan kapıyı açar ve bin bir çeşit güllerin olduğu bir bahçe ve ortasında genişçe bir havuzun olduğunu görür. Havuz başında oturan çocuk, gökten üç ak güvercinin havuz kenarında silkelenip üç güzel peri kızına dönüştüğünü görür. En küçük peri kızının (Güneşkız) büyüüne kapılan genç, oracıkta bayılır. Çocuğu bulan ihtiyar, peri kızıyla evlenmenin olanaksız olduğunu, onu unutmasını söyler. Yilda bir kez gelen güvercinleri yıl tamamlanıncaya dek bekleyen âşık genç, havuz başında saklanır. Silkelenip havuza giren Güneşkız’ın giysilerini(kanatlarını) saklayarak onu zorla alıkoyar. Padişah oğluyla evlenmek istemeyen peri kızı, çocuğu kendi ülkesine uçurma karşılığında kanatlarını geri ister. Göz açıp kapayınca kadar kendi ülkesine dönen genç, şenliklerle karşılaşır. Padişahın izniyle de düğün yapılır. Ne var ki düğün gecesi, gizlenen kanatlarını bulan Güneşkız, ‘beni gerçekten seviyorsan Kelfer Dağı’nda Kelfer Kalesi’nde ara, bul!’ deyip uçup gider. Âşık genç kendisini aldatan sahtekâr ihtiyarı bularak kartal tepesinden aynı yolla düşer ülkesine girer. Konağa varır, havuz başına gelen başka kuşlardan Kelfer Dağı’na gitmenin yolunu soran âşık genç, kuşların yardımıyla Kelfer Kalesi’nde Güneşkız’ı bulur. Peri kızının babası, Periler Ülkesinde yaşama koşuluyla kızıyla evlenmelerine izin verir. Ancak oğlanın ülkesini, ailesini özlediğini anlayan hakan, bir ay orada bir ay burada yaşamalarına izin verir. Mavi Oğlanla Mavi Gelin mutluluk içinde yaşarlar (Tansel, 2011).

Masaldaki gösteren ile gösterilen ilişkisi ise şu şekildedir:

Tablo 5: Mavi Gelin Masalında Gösteren ile Gösterilen İlişkisi.

Gösterilen	Gösteren
İhtiyar Adam	Aldatan, sahtekâr kişi
Âşık Genç	Mavi delikanlı
Konağın Sahibi	Yardımsever
Havuz	Arzuların odağı
Üç Ak Güvercin	Üç güzel peri kızı
Kelfer Dağı	Ulaşılmaz güç yer
Güneşkız	Mavi gelin

Bilinç ve bilinçdışının işlerliği, Lacancı yaklaşımla gösteren gösterilen öğeleri bağlamında incelendiğinde; masalda ihanete uğrayan genç delikanlının elini yüzünü yıkadığı pınar başında maviye bürünmesi başka bir âlemde başka bir yaşamı sembolize eder. Düşler ülkesinde sığındığı konak ise bilinçdışının işlerliğini ortaya koyar. Konakta açılması yasak olan kapı, bilinçaltına giden yolu göstermektedir. Havuz başına konan üç ak güvercinden Güneşkız'ın büyüüne kapılan genç, arzusunda yenik düşerek peri kızının kanatlarını alarak onu alıkoyması şunu gösterir: Aşk için her yol mubahtır. Âşık genç arzusunun gerçeğinde, aşkı için her şeyi yapabilen, gözü kara bir genci temsil eder.

Masalda ihanete uğrayan genç delikanlının elini yüzünü yıkadığı pınar başında maviye bürünmesi durumu sonrasında, masal sonunda Güneşkız'ın 'Mavi Gelin'e dönüşümü 'kendini bulma' sürecinin evlilik ile ilişkilendirildiğinin kanıtı niteliğindedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Masalların derin yapısı içerisinde toplumların sıkıntılarının, üzüntülerinin, istek ve arzularının simgesel olarak varlığı yadsınamaz bir gerçektir. Freud'un masallardaki bilinçdışı unsurlara dikkat çekerek cinsellik olgusunu araştırdığı "Kırmızı Şapkalı Kız" hakkındaki yorumları, masal dilindeki "cinsellik esrarını" analiz etmeye dayanır. "Kırmızı Şapkalı Kız" masalında namusunu yitirme tehlikesi altındaki küçük kız ve saldırgan erkek gösterenleri, masalın kadın-erkek çatışması üzerine kurulduğu sonucunu doğurmaktadır (Bilkan, 2001).

Ulus'un (2018) "Psikanalitik Yaklaşım Göre Ahu Melek Masalı" adlı çalışmasında Pertev Naili Boratav'ın Zaman Zaman İçinde adlı kitabında yer vermiş olduğu halk masalını Freud ve Jung'un bakış açısıyla değerlendirmiştir. Çalışmada Jung'un yeniden doğuş üzerine yapmış olduğu tespitlerle çocukluk döneminin gelişim evrelerine, bilinçaltı oluşumlarına ve simgesel anlatımlara değinilmiştir.

Gülerer'in (2013) "Bir Genç Kız Masalının Psikanalitik Yöntemle incelenmesi" adlı çalışmasında Sigmund Freud ve C. Gustav Jung'un öncüsü olduğu psikanalitik kuram temelinde incelenmiş, genç kız masallarının yaşam hakkında birtakım gerçeklerin simgesel olarak sunulduğu sonucuna varılmıştır.

Kolektif bilincin bir ürünü olarak masalların yapısal anlamlılığını irdeleyen Karabaş'ın (1981) "Adı Musacık Boyu Kısacık" masalında Hasan ile Musa padişah kızı ile evlilik için rekabete girerler. Hasan padişah babasının ölmeden önce üç kız kardeşini evlendireceği vasiyetini yerine getirir. Masalın sonunda ise kendisi bir başka padişah kızıyla evlenir. Karabaş bu durumu anaerkil veya babaerkil soyağaçlarının kökeniyle ilişkilendirmekte ve masalın işlevsel yönünün içe dönük evlilikleri yenmede bir araç olarak görmektedir.

Oğuz Tansel'in; Altı Kardeşler, Yedi Devler, Üç Kızlar ve Mavi Gelin masalları tıpkı rüyalar gibi bilinçdışı materyalleri çokça barındırmaktadır. Altı Kardeşler masalında karakuş, ayı ve aslanın göstereni üç yiğit delikanlıdır. Babalarının öğüdünü dinleyen, analarını hiç üzmeyen kardeşler mutluluğa erişir iletisi aktarılır. Yedi Devler masalında düşleri süsleyen denizkızının kehaneti anlatılır. Kehanet, sözünü tutmayan balıkçının ölümüne yol açmıştır; balıkçının oğlunun da Cinler Ülkesi padişahının kızına âşık olması ile bir dizi olaylar yaşanır. Üç Kızlar masalında kimsesiz kalan üç kız bakıcıya talihlerini sorarlar. Bakıcının söyledikleri gerçekleşir; büyük kız talihini kuyunun dibinde, ortanca kız mezarlıkta, küçük kız şaklabanlıkla bulur. Mavi Gelin masalında aşkı uğruna türlü zorluklara katlanan fedakâr genç anlatılır. Âşık genç, arzusunun gerçeğinde aşkı için her şeyi göze alabilen bir genci sembolize eder.

Tansel'in dört masalında da seyahat sırasında bilinçdışının nesnesi olarak cinler ülkesi, dağ, mağara, konak gibi yerlere rastlanır. Masallardaki karakterlerin tümü "kendini bulma" sürecini evlilik ile tamamlar, mutluluğa erişir. Evliliğin erişilmesi gereken son nokta olarak gösterilmesi "kendini bulma, kendi özünü yaratma" sürecinin yalnızca evlilik kavramıyla bağdaştırılması masalların iletisel sınırlılığını

göstermektedir. Tansel'in bilinçdışı unsurlarla bezenmiş derleme masallarının, çocuk okura sezdirilen iletiler bağlamında genel olarak zayıf kaldığı görülmektedir. Çocuk okurun yaşam algısına zenginlik katma, gerçek yaşam düzleminde çözüm üretilemeyen problemlerin olağanüstülüğü ve eğlendirici niteliğiyle bir başka yaşam düzlemi olan masalarda çözülmesi gibi temel niteliklerden yoksunluk, Tansel'in derleme masallarının eksikliğini ortaya koymaktadır.

Yazarlık Katkısı

Birinci yazar araştırma konusunun belirlenmesine, alanyazın taramasının yapılmasına, araştırmanın yönteminin geliştirilmesine ve verilerin toplanmasına (%70), ikinci yazar araştırma verilerinin toplanmasına ve incelenmesine (%30) katkı sağlamıştır.

Etik Kurul Onay Bilgileri

Bu çalışmanın verileri doküman incelemesi tekniği ile toplanmıştır. Bu sebeple etik kurul onayı gerektirmemektedir.

KAYNAKÇA

- Barthes, R. (1993). *Göstergebilimsel Serüven*, (Çev. M. Rifat ve S. Rifat), (2. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bilkan, A. F. (2001). *Masal Estetiği*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Can, D. T. (2014). *Çocuk Edebiyatı Kuramsal Yaklaşım*. İstanbul: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Cankoçak, O. (1996). Masalda Büyüyen Kızlar, Sözlü Gelenek Masalları, Çocukluk ve Düşsellik. *Toplum ve Bilim*, 0(70), 215-231.
- Castanet, H. (2017). *Lacan'ı Anlamak*, (Çev. B. Aslan). İstanbul: Encore Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2010). *Halk Bilimi Kuramları ve Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ekici, M. (2010). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Gezgin, İ. (2007). *Kırmızı Başlıklı Kız'dan İlk Günah'a Masalların Şifresi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Gülerer, S. (2013). Bir Genç Kız Masalının Psikanalitik Yöntemle İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(13), 935-942.
- Jones, E. (2009). *Psikanaliz ve Folklor, Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*, (Çev. B. Yılmaz) Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Karabaş, S. (1981). *Bütüncül Türk Budunbilimine Doğru*. Ankara: ODTÜ Yayınları.
- Mehmet, R. (1999). *Gösterge Eleştirisi*. İstanbul: Kaf Yayıncılık.
- Moran, B. (2013). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özen, Y. ve Gül, A. (2007). Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örneklem Sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(15), 394-422.
- Tansel, O. (2011). *Altı Kardeşler*, (Resimleyen: Mustafa Delioğlu). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tansel, O. (2011). *Mavi Gelin*, (Resimleyen: Mustafa Delioğlu). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tansel, O. (2011). *Üç Kızlar*, (Resimleyen: Mustafa Delioğlu). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tansel, O. (2011). *Yedi Devler*, (Resimleyen: Mustafa Delioğlu). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tura, S. M. (2010). *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*. İstanbul: Kanat Kitap.
- Uçan, Hilmi (2006). *Yazınsal Eleştiri ve Göstergebilim*, (2. Baskı). Ankara: Hece Yayınları.
- Ulus, A. G. (2018). Psikanalitik Yaklaşımına Göre "Ahu Melek" Masalı. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 81-87.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.